

AKADEMIN FÖR UTBILDNING OCH EKONOMI
Avdelningen för utbildningsvetenskap

Förskollärares uppfattningar om och arbete med högläsning

Sanaa Ahmad

2024

Examensarbete, Grundnivå (yrkesexamen), 15 hp
Pedagogik
Förskolläroprogrammet
PEG702

Handledare: Tatiana Mikhaylova
Examinator: Daniel Pettersson

Ahmad, S. (2024). Förskollärares uppfattningar om och arbete med högläsning. Examenarbete i pedagogik. [Examenarbete, Högskolan i Gävle]. Diva

Abstrakt

I förskolemiljön utgör högläsning ett pedagogiskt verktyg som förskollärare kan tillämpa för att främja barns språkutveckling och understödja sociokulturellt lärande. Enligt läroplanen för förskolan bör högläsning vara en del av förskolans vardag, men det exakta utförandet överläts till förskollärarens egna pedagogiska bedömningar. Detta resulterar i att förskollärares syn på högläsningens betydelse och metodik varierar. Syftet med studien är att utforska förskollärares uppfattningar och metoder för att pedagogiskt implementera högläsning.

Högläsningen som pedagogiskt verktyg innebär introduktion av text för barn, utveckling av deras ordförråd och stimulans av både språkutveckling och framtida läslust. Ur ett teoretiskt perspektiv baserat på Vygotskijs teorier, framgår det att högläsningen inte är optimalt effektivt som pedagogiskt verktyg om den inte kombineras med andra aktiviteter som stimulerar inläring.

Metoden som används för denna studie är kvalitativ. Detta används för att besvara studiens frågeställningar vilket empiriskt undersöks genom semistrukturerade intervjuer med tre förskollärare i en kommun i Stockholms län. Fokus ligger på förskollärarnas uppfattningar vad det gäller högläsning som ett pedagogiskt verktyg. Det empiriska materialet som samlats in analyseras genom tematisk analys. Detta för att finna slutsatser som besvarar frågeställningarna.

Studiens resultat och analys pekar på att förskollärare integrerar högläsning med andra aktiviteter såsom dramatiseringar eller diskussioner/öppna frågor. Detta resultat stämmer väl överens med studiens teoretiska ram. I studien konstaterar även att förskollärare generellt har en positiv, men tidspressad och undervärderad, syn på högläsning jämfört med flera andra aktiviteter. Slutligen visar studien att en återkommande utmaning för förskollärare är att hantera barns varierande läslust, intressen, engagemang och potential för lärande vid val av läsmaterial.

Nyckelord

Aktivitetsprioritering, Förskola, Högläsning, Pedagogiska metoder, Språkutveckling

Keywords

Activity Prioritization, Language Development, Pedagogical Methods, Preschool, Reading Aloud

Innehållsförteckning

Inledning.....	1
Syfte	2
Frågeställning	2
Bakgrund	3
Högläsning	3
Literacy / Litteracitet.....	3
Dramatisering av litteratur.....	3
Tidigare forskning.....	4
Högläsningens betydelse och frekvens.....	4
Vygotskijs lärandeteori och högläsning	5
Förskollärarens roll	6
Metod	7
Datainsamlingsmetod	7
Urvalsprocess och informanter	7
Intervjugenomförande	8
Databearbetning	8
Analysmetod	8
Tillförlitlighet	9
Etiska överväganden	9
Resultat och analys	10
Frekvensen av högläsningsaktiviteter	10
Upplevda fördelar och möjligheter med högläsning	11
Upplevda utmaningar med högläsning.....	11
Pedagogiska metoder	13
Tematisk analys	14
Diskussion och slutsats	16
Resultat och analysdiskussion	16
Metoddiskussion	17
Slutsatser.....	17
Förslag för vidare forskning	18
Referenser.....	19
Bilaga 1: Intervjufrågor.....	21
Bilaga 2: Missivbrev	22

Inledning

Detta arbete handlar om högläsning i förskolan, en aktivitet och ett pedagogiskt verktyg för att främja barnens språkutveckling. Högläsning anses kunna användas för att stimulera och utveckla barns ordförråd i vardagen. Detta kan också bidra till framtida läslust och utökat bokintresse, sociokulturell utveckling, interaktion och samspel, samt ge en möjlighet för barn att reflektera över texter med vuxna. Förskolläraren anses ha en viktig roll i detta, då högläsning behöver en lärare som driver på och genomför själva aktiviteten (se bl.a. Alatalo, 2021).

I Sverige börjar barn normalt i förskolan vid ett års ålder. Bland annat Gjems (2018) påpekar här att barns kognitiva, språkliga och emotionella utveckling börjar ske redan vid mycket tidig ålder, och att högläsning är ett ovärderligt verktyg för att stimulera barns tidiga ordförråd. Enligt flera forskare (se bl.a. Heimer, 2016) så bör högläsning ses som ett pedagogiskt verktyg som kan koppla till barns erfarenheter och uppmuntra till diskussion och reflektion av materialet. Vidare så anses att högläsning helst inte bara skall vara högläsning, utan att det bör även kombineras med övriga pedagogiska aktiviteter för att på så sätt aktivt stimulera lärandet.

I Förskolans Läroplan står det:

”...barnen ska erbjudas en stimulerande miljö där de får förutsättningar att utveckla sitt språk genom att lyssna till högläsning och samtala om litteratur och andra texter. Utbildningen ska ge barnen förutsättningar att kunna tänka, lära och kommunicera i olika sammanhang och för skilda syften” Lpfö18 (2018, s. 8).

Alatalo och Westlund (2021) påpekar att högläsning implementeras på skilda sätt i olika förskolor. Valet och tillämpningen av pedagogiska metoder skiljer sig inte bara från förskola till förskola utan även på individnivå mellan förskollärare. Detta då genomförandet av aktiviteten vanligtvis är upp till individen själv att planera.

Syfte

Syftet med arbetet är att undersöka hur förskollärare uppfattar möjligheter och utmaningar relaterade till högläsning samt hur de uppfattar att deras metod gällande genomförandet av högläsning fungerar.

Frågeställning

- Vilka uppfattningar har förskollärare om högläsningens betydelse i förskolan med barnen?
- Vilka möjligheter och utmaningar upplever förskolläraren i relation till högläsning?
- Vilka pedagogiska metoder använder förskollärare för att genomföra högläsning i praktiken?

Bakgrund

I det här avsnittet redogör jag först för ett antal vanligt förekommande metoder som används av förskollärare i samband med läsning för barnen. Efter detta kommer jag göra en genomgång av tidigare forskning på området.

Högläsning

Högläsning är en vanligt förekommande aktivitet i många förskolor och kan innefatta böcker med både text och illustrationer, enbart text eller endast bilder. Aktiviteten erbjuder inte bara underhållande upplevelser, utan även värdefulla erfarenheter och kunskaper. Högläsning för barn i förskolan anses dessutom omfatta mycket mer än att bara bidra till språkutveckling. Det är en erfarenhet som placerar språk och kunskap i centrum, samtidigt som det utgör en plattform för att odla positiva relationer (Gjems, 2018). I en ideal situation, menar Gjems (2018), ges högläsning till barn flera gånger om dagen, och varje barn bör uppleva högläsning åtminstone en gång dagligen. Dock är det viktigt att inte tvinga barn till något de inte är intresserade av. Interaktiv högläsning, som uppmuntrar barnen att aktivt delta och engagera sig i diskussioner om texten, är en metod som också stöds av Gjems (2018).

Literacy / Litteracitet

Högläsning för barn innebär initialt att barn tillsammans med en vuxen tittar på bilder, barnet upprepar vad den vuxne säger och namnger de saker som man ser i bilderna (Fast, 2008). Häggström (2010) betonar att engagerad högläsning är ett effektivt verktyg för att tidigt identifiera barn med specifika läs- och skrivsvårigheter. Detta är särskilt viktigt för yngre barn, där det kan vara svårt att avgöra om deras läs- och skrivproblem beror på inlärningssvårigheter eller bristande intresse och motivation för läsaktiviteter.

Dramatisering av litteratur

Dramatisering som en metod för att bearbeta och fördjupa barns förståelse av en berättelse är vanligtvis både effektiv och engagerande (Heimer, 2020). Den innebär att konkretisera berättelsen genom roller och gestaltning, vilket inte bara är en litterär övning utan även en viktig social och pedagogisk aktivitet. Detta ger barn och pedagoger en möjlighet att gemensamt levandegöra berättelsens händelser. Att engagera barn i dramaövningar efter högläsning, som bland annat Heimer (2020) rekommenderar, underlättar för dem att ta till sig och internalisera berättelsens budskap. Dramatisering

erbjuder dessutom barnen en fördjupad förståelse och tillfälle att använda sina sinnen, stimulera kreativitet och utveckla fantasi. Det är också viktigt att barnen har en vuxen förebild att efterlikna. Med tiden, när barnens förmåga att identifiera sig med olika roller utvecklas, kommer de gradvis att kunna tolka och framföra berättelsen på sitt unika sätt (Heimer, 2020).

Tidigare forskning

I arbetet med att få en kunskap om forskningsområdet har jag använt databasen ERIC, tillgänglig via högskolan Gävlebibliotekets webbplats, detta för att lokalisera relevanta vetenskapliga publikationer. Sökningen inriktades på avhandlingar och vetenskapliga artiklar. För att säkerställa vetenskaplig stringens, begränsades sökningen till granskade artiklar (*peer-reviewed*). De använda söktermerna var "*Reading aloud*", "*Preschool*", och "*Children*". När det gällde specifikt letande efter avhandlingar, valdes denna publikationstyp från de tillgängliga alternativen i databasen ERIC, med "*Reading aloud*" som det centrala sökordet.

Högläsningens betydelse och frekvens

Forskning har påvisat att högläsning för barn medför betydande fördelar relaterade till social utveckling och interaktivt lärande. Högläsningen främjar tidig språkutveckling och metakognitiva färdigheter hos barn. Vidare bidrar den till en ökning av barns ordförråd och förbättrar deras förståelse. Forskningen understryker betydelsen av att genomföra högläsning på ett noggrant och välplanerat sätt i förskolan. Högläsning utgör på så sätt ett pedagogiskt verktyg som förskollärare använder för att skapa stunder av glädje och social interaktion (Alatalo & Westlund, 2021). Förskollärare strävar efter att strukturera högläsningstunder, medvetna om dess förmåga att bidra till barns språkutveckling. Trots detta möter de ibland praktiska hinder, såsom stora barngrupper, vilket kan påverka genomförandet av högläsningen (Alatalo & Westlund, 2021). Högläsning anses möjliggöra för barn att lära sig om världen genom social interaktion och bidrar till att de skapar mening och förståelse. Högläsningen bidrar även till att skapa en lugn miljö och främjar samhörighet bland barn, vilket kan förebygga oroligheter och konflikter (Alatalo & Westlund, 2021). Flera studier framhåller att välorganiserad högläsning ger barnen chanser till upplevelser som gör att de kan koppla an till texten och ge berättelsen mening. Detta kräver till exempel att förskolläraren använder strategier för ordförrådsutveckling för att underlätta lagring och återkallande av ord (Omar, 2016). Här indikeras att när lärare tillämpar effektiva pedagogiska strategier under högläsning, exempelvis genom att ställa frågor till barnen om texten, underlättar detta för barnen att förstå och interagera med berättelsen (Omar, 2016). När förskollärare använder strategier som innefattar uppläsning av böcker blir barn dessutom engagerade och kan delta i meningsfulla diskussioner om texten. Denna typ av högläsning underlättar även inläring av nya ord (Omar, 2016). Högläsningen

stimulerar på så sätt barns nyfikenhet och inspiration, och när barn och lärare interagerar, får barnen möjligheter att utveckla sitt ordförråd, mening- och berättelsestrukturer, vilket bidrar till förbättrad språkkompetens (Omar, 2016).

Lennox (2013) menar att även om högläsning fungerar väl som pedagogiskt verktyg, förbättras inlärningseffekten dramatiskt när den kombineras med interaktiva aktiviteter för att engagera och underhålla barnen. Heimer (2020) föreslår att koppla högläsningen till uttrycksformer såsom dramatisering, dans eller bild och form, vilket även stödjer förskolans läroplan där det framhävs att "*Utbildningen ska ge barnen möjlighet att uppleva, gestalta och kommunicera genom olika estetiska uttrycksformer som bild, form, drama, rörelse, sång, musik och dans*" Lpfö (2018, s. 9) Loysen (2010) framhåller dessutom att dramatisering av innehållet från högläsningen ökar stimulansen hos barn och förbättrar lärandet jämfört med enbart högläsning. Loysen (2010) påpekar också att det i dagens förskoleklassrum finns variationer i tillvägagångssättet för högläsning, där vissa använder interaktiva aktiviteter medan andra genomför högläsningen som en tyst och stilla aktivitet. Reed och Lee (2020) konstaterar att barn som deltar i högläsningsaktiviteter med interaktiva inslag uppvisar en märkbart snabbare inlärningshastighet jämfört med traditionella metoder. Dambers (2015) studie inom området indikerar att högläsning i förskolemiljöer vanligtvis äger rum en gång dagligen. Dambers (2015) framhåller att högläsningen sällan är en del av en förutbestämd plan och ofta inte inkluderar några efterföljande aktiviteter. Damber påvisar även att högläsning ofta är en nedprioriterad aktivitet som tenderar att uteslutas till förmån för andra aktiviteter som anses ha högre prioritet.

Vygotskijs lärandeteori och högläsning

Säljö (2014) refererar till Vygotskij teorier när han beskriver att lärande sker inom en sociokulturell kontext. Vygotskij betonar att människans utveckling inom samhället utgörs av en interaktion mellan biologiska och sociokulturella faktorer. Denna interaktion skapar förutsättningar för samhällelig utveckling. Vidare framhåller Vygotskij att barn assimilerar sociokulturella interaktioner genom användning av olika verktyg eller redskap, vilka främjar lärande. Ur ett Vygotskijanskt perspektiv argumenterar Loysen (2010) för att högläsning endast fungerar som ett effektivt lärandeverktyg om det aktivt involverar barnen i lärandeprocessen. Enbart uppläsning följt av frånvaro av uppföljning är inte tillräckligt. Istället krävs det att barnen engageras aktivt, exempelvis genom diskussioner efter läsningen, med stöd av en vuxen. Enligt Loysen (2010) är lärarens roll från ett Vygotskijanskt perspektiv inte att vara den enda källan till kunskap, utan ska dessutom ska underlätta det sociokulturella samspelet mellan barnen. Alatalo (2021) tillägger att läraren bör uppmuntra barnen att kommentera, resonera eller spekulera kring den högt lästa texten, för att därigenom främja språkutveckling i tidig ålder. I Vygotskijs teori betonas att lärande är som mest effektivt inom den så kallade proximala utvecklingszonen för utveckling. Det är ett tillstånd där barnet utmanas tillräckligt för att uppleva svårigheter och spänning, men

inte så mycket att det blir omöjligt eller obegripligt. Samtidigt ska det inte vara så enkelt att barnen känner sig uttråkade (Vygotskij, 1978).

Förskollärarens roll

Heimer (2020) påpekar att förskolan har ett mycket viktigt uppdrag att arbeta med och det är att utveckla de språkliga förutsättningar som barn har med sig till förskolan från hemmet. Vygotskij (1978) påpekar att läraren existerar som den ytterst ansvariga för överföringen av kunskap till barn. För att lyckas i den rollen, menar Vygotskij (1978), att läraren inte bara kan engagera barn i den språkliga utvecklingen regelbundet, utan måste också dra sig tillbaka och låta barnen testa sig fram själva när det är "deras tur" att använda sig av språket. Högläsningen blir, ur detta perspektiv, ett verktyg som förskolläraren kan använda för att bidra till barnens språkliga utveckling. Som beskrivet ovan, så är det förskollärarens ansvar att balansera den språkliga stimulansen hos barnen med möjligheten att delta själva, samt att göra sitt bästa för att hålla en hel förskoleklass inom deras individuella proximala utvecklingszoner (Vygotskij, 1978). Att hantera denna balans av högläsningens frekvens blir alltså förskollärarens främsta uppgift i en högläsningsskontext.

Metod

Denna studie använder kvalitativa intervjuer av yrkesverksamma förskollärare som sedan tematiskt analyseras för att besvara frågeställningen.

Datainsamlingsmetod

I den här studien så använder jag semi-strukturerade intervjuer i datainsamlings syfte. Detta för att möjliggöra följdfrågor och ge en mer komplett bild av verksamheten och lättare kunna besvara frågeställningarna. Intervjufrågorna som ställts går att se i Bilaga 1. Medvetet har väldigt öppna frågor använts. Tanken med detta är, att dessa kan, tillsammans med följdfrågor, ge mer djupgående information som annars hade kunnat vara svåra att fånga upp med en mer strukturerad intervju. Förhoppningen är att detta möjliggör djupare insikter och kan bidra till fler nyanser och perspektiv av det som undersöks (Svensson & Ahrne, 2015).

Ur ett forskningsdesignsperspektiv så är det viktigt att redan från början planera och diskutera med sin handledare (Löfdahl Hultman, 2021), så har gjorts i denna studie. Undersökningen och de intervjufrågor som ställs är noga bearbetade, detta för att minimera risken att en deltagare känner sig illa berörd, utsatt eller kränkt. I detta syfte valdes att intervjua deltagarna på deras arbetsplats, både för att utöka den upplevda tryggheten och för att skapa det bästa möjliga samtalsklimat för intervjun i enlighet med vad som beskrivs (se bl.a. Bjørndal, 2010). Intervjuerna planerades för att minimera tidspressen och tidsrelaterade stressfaktorer genom att schemaläggas när förskollärarna upplevde att det inte var stressigt, som till exempel under rast eller kort efter vilostund. Samt att intervjun skedde i en lugn miljö fri från förskolebarn. Detta precis som Bjørndal (2010) beskriver är viktigt för att intervjun och intervjuens grundläggande attityd skall uttrycka respekt, genuint intresse samt öppenhet för den som intervjuas

Urvalsprocess och informanter

Syftet med arbetet är att undersöka förskollärares uppfattningar, möjligheter, utmaningar kring högläsning och deras metoder i genomförandet av högläsning. För att undersöka detta så beslutades det att genomföra en kvalitativ undersökning där yrkesverksamma förskollärare fick svara på frågor om utövandet av högläsning och uppfattningarna därtill. Potentiella intervjurespondenter och deras rektorer blev kontaktade gällande deltagande via mejl. Av logistiska skäl så avgränsades valet av informanter till endast yrkesverksamma förskollärare arbetandes på förskolor i en kommun i Stockholms län, detta gjorde urvalet av informanter till ett tillfällighetsurval (Bryman, 2018). Som respondenter för studien valdes tre förskollärare ut för intervjuer. Då syftet och frågeställningen berörde just förskollärare, så kändes det naturligt att

endast intervjuja förskollärare och inte andra yrkesverksamma inom förskolan. Även värt att nämna är att alla intervjuade förskollärare arbetade på olika förskolor.

Intervjugenomförande

Den initiala interaktionen med förskolorna initierades genom sändandet av ett missiv. I detta brev presenterades studiens syfte, omfattning, detaljer angående deltagande samt de specifika intervjufrågorna. Närmare information om detta missivbrev finns att tillgå i Bilaga 2. Efter mottagandet av en positiv respons på intresseanmälan, fortsatte dialogen för att fastställa lämplig tidpunkt och datum för intervjuerna. Dessa intervjuer genomfördes sedan och dokumenterades genom ljudinspelning.

Databearbetning

Eftersom intervjuerna var inspelade så påbörjades bearbetningsprocessen med transkribering av ljudinspelningarna. Alla tre intervjuer transkriberades i separata dokument. All transkribering gjordes för hand. När detta väl var klart, så korrekturlästes dokumenten och allt stämades av mot de ursprungliga ljudupptagningarna, här korrigerades de kvarvarande felen och fanns det oklarheter i ljudupptagningen så gjordes en bedömning gällande vad det är sannolikt att det sas utifrån kontexten. Därefter sammanställdes alla transkriberingar och den tematiska analysen påbörjades.

Analysmetod

Efter en översiktlig analys av dokumenten så hittades återkommande teman som valdes för att fokusera och koncentrera analysen ytterligare på. Dessa teman markerades med var sin färg, och transkriberingen färgkodades och markerades efter vilka delar som berörde dessa teman. Därefter så sammanställdes resultaten i en tabell baserad på dessa valda teman, där det transkriberade materialet som berörde just detta tema sammanställdes i punktform för varje informant. Avslutningsvis kopplades analysen till det teoretiska perspektivet, och denna kombinerade analys användes slutligen för att, ur ett helhetsperspektiv, diskutera och besvara frågeställningen.

Tillförlitlighet

Studiens trovärdighet grundar sig i hur pålitliga informanternas intervjusvar är. Då det finns en risk att de intervjuade förskollärarna valde att försköna sina svar eller att dölja mer negativt reflekterande aspekter av dem så är det svårt att garantera intervjusvarens absoluta validitet (Bryman, 2018). Överförbarheten i studien i sin tur grundar sig på huruvida de intervjuade förskollärarnas svar går att applicera på andra förskollärare, också i och med att alla intervjuade jobbade i samma kommun, och överförbarheten till andra kommunen och regionen kan även diskuteras (Bryman, 2018). Pålitligheten av studien begränsas av informantgruppens storlek. Då det är en liten grupp som har intervjuats så är pålitligheten för studiens förmåga att generellt besvara frågeställningarna begränsad, då risken finns att det kan vara hög variation inom svaren och att de svaren som insamlats ej speglar verkligheten (Bryman, 2018). Denna studie går att förstärka eller bekräfta genom att intervju fler förskollärare och jämföra dessa intervjuers resultat med de som gjorts i denna studie. I och med att intervjufrågorna finns tillgängliga i Bilaga 1 så är intervjuerna fullständigt upprepningsbara (Bryman, 2018). En utmaning med urvalsgruppen är deras geografiska begränsningar. Alla tre informanter är yrkesverksamma i en kommun i Stockholms län, en kommun med förhållandevis hög snittutbildningsnivå hos barnens föräldrar (SCB, 2022). Eftersom detta ofta korrelerar med barnens skolmiljö och utvecklingsmöjligheter (Tighe & Davis-Kean, 2021) så är det inte nödvändigtvis så att resultaten från denna studie kommer att stämma överens med resultaten från tidigare studier som gjorts inom mindre ekonomiskt välställda kommuner, som till exempel Alatalo och Westlund (2021). Studier som gjorts inom områden som mer påminner om den kommunen där intervjuerna har skett är till exempel Loysens studie (2010) varför större samband i resultaten kan ses.

Etiska överväganden

I denna studie respekterades de allmänna forskningsetiska principerna som Vetenskapsrådet (2017) har publicerat, där ibland den forskningsetiska principen om samtycke och information. Inför intervjuerna så informerades informanterna gällande samtyckeskravet. Informanterna mottog även en genomgång av studiens övergripande syfte. Ytterligare vikt lades vid att informanterna var medvetna om att deras svar skulle behandlas på ett säkert sätt, samt att ingen obehörig eller okänd person skulle kunna ta del av informationen (Löfdahl Hultman, 2021). För att försvåra identifieringen av enskilda individer så har även fiktiva namn använts för informanterna. Jag informerade även informanterna om att det inte fanns något krav på att besvara frågor som de kände sig osäkra på, eller var obekväma med. Allt detta skedde i enlighet med hur Löfdahl Hultman (2021) beskriver god forskningsetik.

Resultat och analys

Efter att den översiktliga analysen av alla tre transkriberingar gjorts så kunde fyra återkommande teman skönjas. Dessa teman var:

- Frekvensen av högläsningsaktiviteter.
- Upplevda utmaningar med högläsning.
- Upplevda fördelar och möjligheter med högläsning.
- Pedagogiska Metoder som använts i och med högläsningsaktiviteten.

Efter att dessa kategorier valts ut så fokuserades analysen på just dessa. I det följande görs i de olika styckena först en beskrivning av resultatet som framkom i studien vilket sedan avslutas med en analys av detta resultat där utsagor från respondenterna kopplas till denna studies teoretiska utgångspunkter samt hur dessa utsagor kan kopplas till tidigare studier.

Frekvensen av högläsningsaktiviteter

Samtliga intervjuade förskollärare pratade om frekvensen av högläsningsaktiviteter som sker som en del av utbildningen. Några citat löd:

”Just nu så har vi det för gruppen efter lunchen som en återhämtning. Det kan vara både att man samtalar lite gran om några bilder, innehållet i texten. Ibland läser vi från början till slut.”

– Förskollärare 1

”Vi har högläsning på morgonsamlingen så läser vi för dem. Vi läser även när det är vilostund och vilan är mer att de får lyssna på sagan, på samlingen så pratar vi om innehållet”

– Förskollärare 2

”Vi håller och planerar in att vi ska ha högläsning berättande efter mellanmålet, oftast på samlingen före lunch”

– Förskollärare 3

Som citaten visar så försökte alla tre förskollärare ha högläsning minst en gång om dagen på agendan. Men när detta skedde, hur ofta under dagen, huruvida det skedde som en aktiv och engagerad aktivitet eller som en avslappnande aktivitet eller om det var planerat eller spontant, detta varierade från förskola till förskola. De intervjuade förskollärarna hade olika uppfattningar om vilken frekvens av högläsningsaktiviteter som bör förekomma. De uttryckte åsikter om allt från strukturerad form vid en fast tid

varje dag till att låta högläsningen ske spontant i samband med andra aktiviteter, som vilostund. Utifrån Vygotskijs-perspektiv, så behöver lärandeaktivitetens frekvens inte nödvändigtvis vara strukturerade, men de bör ske regelbundet. Än viktigare är att det sker i ett socialt sammanhang, och i en sådan form att det utmanar barnen (Loysen, 2010).

Upplevda fördelar och möjligheter med högläsning

Förskollärarna diskuterade även fördelar och möjligheter som upplevdes med högläsningsaktiviteter. Några av dessa fördelar, med förskollärarnas egna ord var:

”Det öppnar upp för en dialog, för samtal mellan barn, nya ord, nya begrepp som vi kan lyfta och prata om. Ord och begrepp som kan vara självklara för vissa barn som är helt nya för andra barn.”

- Förskollärare 1

”Vi kan jobba med en bok ... där vi börjar med att läsa boken sen spelar vi personal upp sagan. Barnen får arbeta med sagan...”

- Förskollärare 2

”Ibland kan man ju ha läst under för att man vill att barnen ska komma ner i varv och då tänker jag att då får de ju lite mera vara konsumerade berättelse.”

- Förskollärare 3

Sammanfattningsvis kan det sägas att alla förskollärare ser olika fördelar och möjligheter med högläsning som aktivitet. Allt från att kunna använda det som en början för dramatisering, till att ha högläsning som en lugnande aktivitet, till att använda det för språkutveckling och för att utöka ordförrådet. De intervjuade förskollärarna beskriver en rad fördelar med högläsningen. Som tidigare nämnts så används den inte bara som en pedagogisk aktivitet för lärande utan också som ett verktyg för att möjliggöra samspel och interaktion mellan barn. Detta kan kopplas till ett Vygotskij-perspektiv, där högläsningen figurerar som ett verktyg för att möjliggöra aktivt deltagande i den egna utbildningen genom språklig utveckling (se även Loysen, 2010).

Upplevda utmaningar med högläsning

Samtliga intervjuade förskollärare beskriver utmaningar med högläsning:

”Att de är väldigt olika i sin respons på vad läsandet högläsning inom boksamtalet innefattar och då det blir ju en utmaning och då kan det ibland vara så att vi säger men vänta först.”

- Förskollärare 1

”Våra utmaningar är ju att barnen har en skiftande förståelse att de kan tappa fokus, de tänker på annat eller gör ett annat, att hitta en saga som passar alla även fast det bara är 8 barn så kan det vara en svårighet.”

- Förskollärare 2

”Det är väl så där att försöka locka dem, kom titta. Det är också väldigt, väldigt spännande att skapa nyfikenhet ... (istället för) att leka med leksaksbilen”

- Förskollärare 3

En återkommande utmaning som förskollärarna beskriver är att få barnen att hålla fokus på aktiviteten, att inte tråka ut dem. En annan utmaning är att matcha högläsningnivån till gruppen, då varje barn har sina egna lärandebehov och ligger på en egen nivå. Enligt Vygotskijs lärandeteorier så sker utveckling bäst när barn är i den så kallade *utvecklingszonen*. Det är där barnet är då lärandematerialet är precis så svårt att barnet utmanas, men inte så svårt att det känns omöjligt eller så lätt att barnen blir uttråkade. Förskollärarna beskriver samtliga det som en utmaning att få läsmaterialet att fungera för alla barn i gruppen. Ofta upplevs det att vissa barn känner sig utmanade medan andra känner sig uttråkade med samma litteratur (Vygotskij, 1978). Den andra stora utmaningen som beskrivs av de intervjuade förskollärarna är barn som helt enkelt inte har lust eller är intresserade av högläsningen. Denna utmaning kan förklaras ur ett teoretiskt Vygotskij-perspektiv med att barnen helt enkelt inte befinner sig i utvecklingszonen. Antingen så har de givit upp för att de upplever materialet för svårt, eller så har de blivit distraherade eller uttråkade för att materialet upplevs som för enkelt (Vygotskij, 1978).

Pedagogiska metoder

Förskollärarna beskriver även sina egna metoder och tekniker som de utför vid och tillsammans med högläsningen:

”(Jag) ställer frågor, försöker ställa öppna frågor, locka med. Det är en metod.”

- Förskollärare 1

”Det kan vara en bok som jag har läst, barnen kan berättelsen väldigt väl och då kan vi börja dramatisera berättelsen”

- Förskollärare 2

”Vi har en bok som är som barnen tycker om ... Att leka att det blir oftast när vi har läst den så måste vi ju sjunga ... (och) dramatiserar. Att man ser en koppling med görandet och hörandet”

- Förskollärare 3

Flera förskollärare involverar någon form av lek eller teater med högläsningen. Detta för att det upplevs som ett sätt att involvera barnen aktivt, i stället för att bara sitta (eller ligga) stilla och lyssna på berättelsen. Förskollärarna beskriver även att de engagerar barnen både under och efter högläsningen genom att ställa frågor och på så sätt uppmuntra till diskussion. I Vygotskijs lärandeteorier så beskrivs det att ett sociokulturellt samspel bör ske mellan barn för att uppmuntra till lärande. Det de intervjuade förskollärarna beskriver är ofta att någon form av engagerad aktivitet kombineras med högläsningen. Detta kan vara i form av dramatisering, teaterspel, frågestund eller bara gruppsamtal om boken. Alla dessa är aktiva, och helt i linje med Vygotskijs teorier om optimalt lärande (Vygotskij, 1978).

Tematisk analys

Härnäst följer en tematisk analysstabell som sammanfattar alla informanternas uppfattningar gällande några specifikt identifierade återkommande teman:

	Frekvens	Upplevda fördelar	Upplevda utmaningar	Pedagogiska Metoder
Intervju 1	Dagligen efter lunch.	<p>Det väcker barns intresse för berättelsen.</p> <p>Det ger utrymme för barn att samtala om böcker.</p> <p>Det öppnar upp för en dialog och nya ord samt nya begrepp</p> <p>Det stimulerar barns ordförråd och språkutveckling.</p>	<p>Att barnen reagerar på olika sätt.</p> <p>Vissa barn pratar hela tiden och svara och vissa barn vill inte säga ett ord. Det blir utmaning för förskolläraren.</p>	<p>Att ställa öppna frågor till barnen och locka med.</p> <p>Att man fånga upp barnen, ställer frågor</p>
Intervju 2	<p>På morgonsamlingen.</p> <p>Det sker även under vilostund.</p>	<p>Att jobba tematisk med förskolans olika områden.</p> <p>Det är språk och kommunikation. Att läsa upp boken, spela sagan därefter. Barnen får arbeta med sagan.</p> <p>Att arbeta med tecken som stöd för att kunna fördjupa sig begrepp och ordförståelse.</p>	<p>Att barnen kan tappa fokus.</p> <p>Att hitta en saga som passar alla. Att man läser långsammare.</p> <p>Att ställa olika frågor.</p> <p>Involvera barn, låta att alla vara med</p>	<p>Det kan vara en bok, en bok med vanlig sång.</p> <p>Dramatisera berättelsen.</p> <p>Följa berättelsen och samspele.</p>
Intervju 3	<p>Att planera in efter mellanmål. Ofta på samlingen före lunch.</p> <p>Det blir båda planerad och spontan.</p>	<p>Att jobba med dialoghögläsning.</p> <p>Identifikation högläsning.</p> <p>Involvera barn i dialog i läsning.</p> <p>Högläsning är kognitiv.</p>	<p>Att locka barnen, att försöka fånga alla och vara med.</p> <p>Att jobba med tydlighet och struktur.</p> <p>Att jobba mycket mer med ruiner.</p> <p>Att byta aktiviteten om barnen har ingen lust fokusera på högläsning.</p>	<p>Att leka sagor.</p> <p>Dramatisera efter när de har läst boken.</p>

I enlighet med Lpfö18 (2018) så förekommer högläsning som en central aktivitet på alla informanternas förskolor, med en målfrekvens om att det skall ske dagligen. Den

teoribakgrund som omnämns i Gjems (2018) känns igen i frekvensen (minst en gång om dagen), utmaningarna som upplevs (svårt att få uppmärksamhet om barnen känner sig tvingade att delta eller uttråkade). Även de fördelar som lovordas av informanterna känns igen i teorin, då högläsning beskrivs som en *”läsupplevelse”* och en *”arena för goda och positiva relationer”* (Gjems, 2018, s. 89). Innebörderna i dessa uttryck kan jämföras med svaren från informanterna, där allt från en avkopplande och lugnande aktivitet till ett högt stimulerande avsett att engagera elever i ett sociokulturellt samspel förekommer. Värt att nämna är att två av informanterna beskrev dramatisering av högläsningen som en tillämpad pedagogisk metod. Precis som Heimer (2020) beskriver är dramatisering av litteratur ett sätt för barn att bearbeta litteraturen och utveckla sin fantasi, detta är även upplevda fördelar hos förskollärarna, som beskriver fördjupningsmöjligheterna i litteraturen som dramatisering bär med sig som en fördel. Som en sammanfattning kan det sägas att informanterna upplever fördelar med de pedagogiska metoder som implementerats. Om detta görs kan detta kopplas till det teoretiska begreppet literacy som en social aktivitet (Fast, 2008). Literacy är inte bara förmågan att kunna läsa och skriva, utan också det personliga förhållandet till litteratur och hur det samspelar med det sociala. Att högläsningen sker regelbundet, att den engagerar och leder till diskussioner/frågestunder, att den dramatiseras och väcker empati för karaktärerna i litteraturen, allt detta följer med literacy och dess samhällsroll (Fast, 2008).

Diskussion och slutsats

Resultat och analysdiskussion

Ett återkommande resultat är att förskollärarna ser en utmaning med att hålla högläsning för större grupper med barn, alla med olika behov och intressen. Detta kan förklaras med hjälp av ett Vygotskij-perspektiv. Här påpekas att barn måste befinna sig i sin utvecklingszon för att effektivt kunna lära sig, och att de annars kan känna sig uttråkade eller ger upp på arbetsuppgiften helt om den känns för svår (Säljö, 2014). Tidigare forskning visar på att dessa utmaningar inte var unikt upplevda för denna studie, utan vi kan sammanfatta detta resultat som ett styrkande av det tidigare resultatet (Alatalo & Westlund, 2021). Tidigare forskning, som till exempel Alatalo och Westlund (2021) eller Damber (2015), visar på att strukturerad, återkommande och regelbunden högläsning är den formen av aktivitet som sannolikt bidrar mest till barnens språkutveckling. Från de resultat som jag kan utläsa ur denna studie så finns ambitionen hos de intervjuade förskollärarna att hålla högläsningen på den nivån. Dock är det ofta så att högläsningen känns utmanande att genomföra eller att den nedprioriteras till förmån för något som upplevs enklare att genomföra

Denna studie bekräftar tidigare forskning som belyser förskollärares uppfattningar om högläsningens möjligheter (Damber, 2015). Resultaten visar på upplevd förbättrad språkutveckling, möjligheter till ett sociokulturellt samspel och ökad kontrollerad interaktion både barn emellan och mellan vuxna och barn. Som Gjems (2018) påpekar så bör alla barn få högläsning minst en gång om dagen, värt att påpeka är att alla intervjuade förskollärare svarade att även så var fallet, även om det kanske inte alltid hade den högsta av prioritet. Detta tyder på att barnen möjligen får den högläsningen som de behöver. Efter det att högläsningsaktiviteten är genomförd så rekommenderar Heimer (2020) att följa upp med någon form av aktivitet för att bearbeta det lästa. Alla de intervjuade hade någon form av aktivitet som parades med högläsning.

Dramatisering var en vanlig sådan aktivitet, både som Heimer (2020) rekommenderar och som framhölls av de intervjuade förskollärarna. En annan bearbetningsmetod som användes av förskollärarna var en enkel, öppen diskussion/frågestund. Detta är inte en av Heimer (2020) rekommenderad bearbetningsaktivitet även om det är någonting som kan genomföras i samband med högläsningsaktiviteten. Övergripande tyder resultaten på att högläsningsaktiviteterna korresponderar väl med Vygotskijs teorier om det sociokulturella perspektivet. Både i termer av hur det bör integreras och hur det fungerar (Gjems, 2018) men också hur samspelet mellan högläsning, barn, och utvecklingen av literacy sker (Fast, 2008). Förskollärarna, även om inte kanske ordagrant, beskrev även samma fördelar som redan är förankrad i teorin och således stärker studiens resultat teorin.

Metoddiskussion

Den intervjuteknik som har använts har varit en semi-strukturerad. Då den är öppen och möjliggör uppföljningsfrågor, så har den fungerat väl för att utveckla och fokusera mer på vissa svar än andra samt möjliggöra mer diskussion kring relevanta teman hos informanterna. Bryman (2018) beskriver detta som en bra intervjuteknik att kombinera med tematisk analys. Detta för att inte stoppa informationens fria flöde med några restriktiva frågor. Löfgren (2021) påpekar även att förskollärares berättelser ofta bör bearbetas med ett kritiskt öga på grund av de externa faktorer som kan påverka intervjuvaren.

Ur ett urvalsgranskningsperspektiv så är det värt att påpeka är att alla intervjuade informanter var kvinnor och att alla var i olika åldersgrupper. Samtliga var även utbildade förskollärare och var ansvariga för olika åldersgrupper i sina respektive förskolor. Förskollärarnas yrkeserfarenhet varierade även mellan åtta och tjugotre år, och alla hade svenska som modersmål.

Löfgren (2021) talar om att kvalitativa intervjuer med förskollärare bäst sker i en så fri och nära miljö som möjligt. Löfgren föreslår att intervjuer med förskollärare bäst bör hållas på själva förskolan de arbetar på, och även så har gjorts här. Löfgren (2021) lägger även stort fokus på att intervjun ej får kännas tidspressad, detta var också ett fokusområde i schemalagningen av dessa intervjuer.

Bryman (2018) varnar även för risken i tematisk analys med att datan tillhörande teman tas ur sin kontext när de analyseras, sammanställs och presenteras. Detta kan resultera i att även om fraserna som sagts ordagrant under intervjuerna passar in på ett tema, så kan de vara tagna ur sin kontext, och att förskolläraren egentligen menade något helt annat.

Den största utmaningen med uppsatsen har varit att göra den själv, samt att teori och bakgrunds-studien blev försenad, så att intervjuerna skedde innan teori var slutgiltigt bestämd, vilket gjorde att intervjuerna var mer generella än de behövde vara.

Hade jag gjort om arbetet så hade jag gjort det med en skrivpartner. Det hade gått att intervjua flera informanter, teorin hade kunnat vara på sin plats tidigare, och intervjufrågorna hade kunnat förankras bättre i teorin istället för att teorin anpassades till de resultaten som fanns.

Slutsatser

De intervjuade förskollärarna visade på en generellt positiv uppfattning gällande högläsningsaktiviteter. Detta även om högläsning ibland upplevs som stressig eller

svårhanterlig, speciellt i samspelet med att hantera barn med olika behov. Trots dessa upplevda svårigheter lyfts högläsning som en utmärkt metod för att stimulera barnens språkutveckling och literacy.

De intervjuade förskollärarna hade olika uppfattning gällande hur högläsning skulle prioriteras och användas. Vissa beskrev det som en strukturerad del av vardagen, medan andra beskrev det som något som uppstod mer spontant, eller som något som nedprioriterades vid brist på intresse eller när mer brådskande aktiviteter uppstod. Gemensamt för alla intervjuade förskollärare var att de försökte hålla högläsning minst en gång om dagen, även om det varierade om det var schemalagt eller inte. Alla intervjuade förskollärare tyckte även att högläsning var en viktig del av utbildningen.

Tidigare forskning, som Alatalo och Westlund (2021), visar på att viljan hos förskollärare att driva på tillhörande pedagogiska aktiviteter med högläsningen varierar, även om majoriteten gör det. Viktigt här att påpeka är att i enlighet med Vygotskij-modellen så bör högläsning alltid kombineras med engagerande aktiviteter för att fungera optimalt som ett pedagogiskt verktyg (Loysen,2010). Det resultaten här visar, är att alla förskollärare som intervjuades genomförde just sådana här tillhörande aktiviteter med högläsningen, även om vilka aktiviteter det var varierade.

Förslag för vidare forskning

Denna studie har varit en av flera som studerat implementationen av högläsning i förskolor, ur det perspektivet så kan den sägas att gå i Alatalo och Westlunds (2021) spår. Som tidigare nämnt så är studien geografiskt begränsad i sin omfattning, och vidare forskning kan göras för att inkludera flera områden. Även då alla informanter var kvinnor med svenska som ursprungligt modersmål så finns det ett argument för att göra fler studier på en bredare mångfaldsgrupp inom yrkeskåren. Avslutningsvis så gjordes heller ingen faktiskt fältstudie i hur högläsning implementeras, utan endast intervjuer. Det finns flera skäl att även observera förskollärarna när de genomför högläsningen i praktiken, istället för att bara intervju efteråt, detta för att få en mer komplett bild.

Referenser

- Alatalo, T. (2021). *Högläsning: Didaktik för språk -, läs- och skrivutveckling*. (Upplaga 1). Lund: Studentlitteratur.
- Alatalo, T., & Westlund, B. (2021). Preschool Teachers' Perceptions about Read-Alouds as a means to support children's early Literacy and development. *Journal of Early Childhood Literacy*, 21(3), 413-435. DOI: 10.1177/1468798419852136
- Bjar, L., & Liberg, C. R. (2010). *Det värderande ögat: Observation, utvärdering och utveckling i undervisning och handledning*. Liber AB.
- Bjørndal, C. R. (2010). *Det värderande ögat: observation, utvärdering och utveckling i undervisning och handledning*. Liber AB.
- Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (tredje upplagan). Liber.
- Damber, U. (2015). Read Alouds in Preschool- A matter of discipline. *Journal of Early Childhood Literacy*, 15(2). 256- 280. DOI: 10.1177/1468798414522823
- Fast, C. (2008). *Literacy- i familj , förskola och skola*. (1.uppl). Lund: Studentlitteratur AB.
- Gjems, L. (2018). *Det vet vi om språkstimulering i förskolan*. (1. Uppl). Lund: Studentlitteratur AB.
- Heimer, M. (2020). *Det betydelsefulla högläsningen- med barn i förskolan*. (Första upplagan). Lund: Studentlitteratur.
- Heimer, M. (2016). *Högläsning i förskolan- vägledning till litteraturen*. (Första upplagan). Gothia fortbildning.
- Häggström, I. (2010). Elever med läs och skrivsvårigheter/ Dyslexi. I L. Bjar, C. Liberg. (red.), *Barn utvecklar sitt språk*. (s.239-252). Lund : Studentlitteratur.
- Lennox, S. (2013). Interactive Read- Alouds- An Avenue for Enhancing Children's Language for thinking and Understanding: A Review of Recent Research. *Early childhood Educ J*, 41, 381-390. DOI: 10. 1007/s 10643- 013- 0578-5
- Loysen, J. R. (2010). *Reading Aloud: Constructing Literacy in an Early childhood Classroom*. (Doctoral dissertation.) Margaret Warner School of Education and Human Development, University of Rochester. Rochester, New York.
- Löfdahl Hultman, A. (2021). God forskningssed- regelverk och etiska förhållningssätt. I A. Löfdahl Hultman, K. Ribaues. (Red.), *Förskollärarens metod och vetenskapsteori*. (s.31-41). Liber AB.
- Läroplan för förskolan*: (2018). Skolverket.
<https://www.skolverket.se/publikationsserier/styrdokument/2018/laroplan-for-forskolan-lpfo-18>

- Löfgren, H. (2021). Lärarberättelser från förskolan. I A. Löfdahl, K. Ribaus (Red.), *Förskollärares metod och vetenskapsteori*. (s.161-170). Liber AB.
- Reed, J., & Lee, E. L. (2020). The Importance of Oral Language Development in Young Literacy Learners: Children Need to Be Seen and Heard. *Dimensions of early childhood*, (48)3,6-9. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1293447.pdf>
- Omar, A. (2016). Read- Aloud Technique to Enhance pre- School Children's Vocabulary in Rural Malaysia. *International Journal of Early Childhood Education Care*, 5, 17-27. [https:// files. eric.ed. gov/fultext/ Ej1208082.pdf](https://files.eric.ed.gov/fulltext/Ej1208082.pdf)
- SCB. (2022). *Statistiska centralbyrån*. Hämtat från Utbildningsnivå efter kommun och Kön: <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/utbildning-och-forskning/befolkningens-utbildning/befolkningens-utbildning/pong/tabell-och-diagram/utbildningsnivå-efter-kommun-och-kon/>
- Svensson, P., & Ahrne, G. (2015). Handbok i kvalitativa metoder. (Andra upplagan). Liber AB.
- Säljö, R. (2014). *Lärande i praktiken: Ett sociokulturellt perspektiv*. (Tredje upplagan). Lund: Studentlitteratur.
- Tighe, L. A., & Davis-Kean, P. E. (2021). The Influence of College Education on Parents and Children in Low- Income families. *Merill- Palmer Quarterly*, 67(3), 293–328. DOI: 10.13 110/ 1982.67.30 293
- Vetenskapsrådet. (2017). *God forskningssed*. Vetenskapsrådet. Hämtat från God forskningssed: <https://www.vr.se/analys/rapport/vara-rapporter /2017-08-29-god-forskningssed.html>
- Vygotskij, L. (1978). *Mind in Society: Develoment of Higher Psychological Processes*. Havard University press.

Bilagor

Bilaga 1: Intervjufrågor

1-Hur genomför ni högläsning i ert dagliga arbete?

2-Vilka fördelar ser ni med högläsning när det gäller att stimulera barns språkutveckling och lärande?

3-Vilka utmaningar möter ni när det kommer till att genomföra högläsning i er verksamhet? och i så fall hur löser ni dessa utmaningar?

4-Vilka metoder använder ni för att involvera samtliga barn och stimulera deras deltagande under högläsning?

5-Vad anser ni att er roll som förskollärare innebär när det gäller att främja och stödja barns intresse för böcker och läsning?

6-Har du någon mer och säga om högläsning?

Bilaga 2: Missivbrev

Gävle datum

Berörda områdeschef/er
inom förskoleområdet

Medgivande inför studie

Under höstterminen 2023 kommer jag att genomföra en studie som är del i mitt examensarbete i pedagogik inom förskolläraryrket vid Högskolan i Gävle. Du får det här brevet eftersom jag har valt att intervjua några förskollärare om deras uppfattning om högläsning i förskolan.

Syftet med mitt arbete är att undersöka förskollärares uppfattningar, möjligheter kring högläsning och deras metoder i implementation av högläsning.

Jag kommer att samla data genom intervju. I genomförandet av intervju beräknas ta 30–40 minuter. Under intervjun kommer ljudupptagning att förekomma för att på bästa sätt kunna analysera intervjun. Under intervjun kommer även anteckningar att göras. De data som samlas in kommer endast att användas i examensarbetet. Uppgifterna kommer att bli behandlade konfidentiellt och inte finnas tillgängliga för obehöriga. Inga namn på deltagare, förskolor eller kommuner kommer att redovisas i examensarbetet. Deltagandet i studien är frivilligt. Deltagare kan avstå från att svara på frågor eller avbryta sitt deltagande utan särskild motivering. Jag följer uppsatta regelverk enligt GDPR (fd.PUL) och etikprövning avseende examensarbeten.

Senast den 30/10-2023 behöver jag få besked om du kan tänka dig att delta i min studie.

Min handledare för arbetet är universitetslektor: Tatiana Mikhaylova

Mailadress: tatiana.mikhaylova@hig.se

För mer information kring studien kontakta undertecknad:

Namn: Sanaa Ahmad, telefonnummer: 0762513363, Mail: Sherinahmad@hotmail.com

Med bästa hälsningar

(din namnteckning/era namnteckningar)